

Mariola Gawrońska

Katedra Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: mariola.dziurdzikowska@gmail.com

Jadwiga Maksym-Kaczmarek

Katedra Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: jadzia.maksym@gmail.com

Ewelina Niemiec

Katedra Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: ewelinaniemiec@10g.pl

Magdalena Paprotny

Katedra Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: mpaprotny@interia.pl

Ogólnopolska konferencja naukowa „Społeczeństwo obywatelskie: edukacja, wartości, style komunikacyjne” (Katowice, 8–9 czerwca 2018 r.)

W dniach 8–9 czerwca 2018 r. w budynku Instytutu Fizyki przy ul. Uniwersyteckiej 4 w Katowicach odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa „Społeczeństwo obywatelskie: edukacja, wartości, style komunikacyjne”. Organizatorami spotkania były: Zakład Lingwistyki Tekstu i Dyskursu Instytutu Języka Polskiego im. Ireny Bajerowej oraz Katedra Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Wydarzenie współorganizowały: Urząd Marszałkowski

Województwa Śląskiego, Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM”, Fundacja Wiedzy i Dialogu Społecznego „Agere Aude” oraz Stowarzyszenie Biznes – Nauka – Samorząd „Pro Silesia”.

Celem konferencji była wszechstronna humanistyczna refleksja nad ideą społeczeństwa obywatelskiego, jego modelem/modelami oraz rolą, jaką odgrywa ono we współczesnym świecie. Konferencja skierowana była do szerokiego grona odbiorców: przedstawiciele środowiska akademickiego, nauczycieli, studentów, pracowników samorządowych, członków organizacji pozarządowych oraz do wszystkich zainteresowanych wymianą doświadczeń, które koncentrują się wokół problemu partycypacji obywatelskiej. Wydarzenie zostało zaplanowane na dwa dni, towarzyszyła mu sesja posterowa i warsztaty dla młodzieży ze szkół ponadpodstawowych. Każdego dnia konferencji zaplanowano stały podział na wykłady eksperckie i panel dyskusyjny.

W pierwszym dniu jako pierwsza wystąpiła Bożena Witosz (Uniwersytet Śląski w Katowicach) z referatem pt. *O rozproszonych śladach dyskursu obywatelskiego w przestrzeni publicznej współczesnej Polski*. Badaczka podjęła próbę zdefiniowania kategorii obywatela przez wskazanie jej najistotniejszych komponentów (aksjologicznego, kognitywnego, interakcyjnego i czynnościowego), by następnie określić pole działania koncepcji społeczeństwa obywatelskiego oraz pokazać ślady modelu obywatelskości w dzisiejszym dyskursie publicznym, ze szczególnym uwzględnieniem polonistycznego dyskursu akademickiego. W zakończeniu autorka podkreśliła, że idea społeczeństwa nie jest nam dana, ale jest nam zadana.

Kolejny prelegent, Krzysztof Maliszewski (Uniwersytet Śląski w Katowicach), wygłosił prelekcję pt. *Chybiony kurs – pedagogiczne warunki społeczeństwa obywatelskiego*. Mówca odwołał się do rozumienia społeczeństwa obywatelskiego jako prywatności ukierunkowanej publicznie, która wynika ze świadomości przynależności do określonego kręgu. Główną tezą wystąpienia było założenie, że polityka oświatowa i system edukacji działają dziś w sposób antyobywatelski, potrzebna jest zatem zmiana myślenia o szkolnictwie. Referent zaproponował rehabilitację racjonalności hermeneutycznej i emancypacyjnej, co pozwoliłoby na przyjmowanie kultury z wrażliwością i otwartością dyskursywną. Drugi wniosek dotyczył odzyskania szkoły i uniwersytetu jako sfery publicznej, miejsca prawdziwego dialogu. W realizacji tych dwóch postulatów – według referenta – można widzieć skuteczne lekarstwo na cichy kryzys edukacji.

Następnie odbyła się dyskusja panelowa na temat społeczeństwa obywatelskiego, podczas której analizowano problem uwikłania tego za-

gadnienia w różne dyskursy społeczne, polityczne, edukacyjne, ideowe. Jako pierwsza głos zabrała Ewa Bobrowska (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie), która poruszyła problem nieistnienia sfery publicznej w doświadczeniu kultury polskiej. Michał Kubis (Młodzieżowy Sejmik Województwa Śląskiego) zauważył, że choć instytucja samorządu szkolnego w wielu szkołach funkcjonuje tylko fasadowo, z biegiem czasu wszystko się zmienia i młodzież wydaje się coraz bardziej zaangażowana np. w debaty oksfordzkie, dyskusje w radzie miasta, sprawy lokalne oraz różnego typu stowarzyszenia i inicjatywy, a głos młodzieżowych rad miasta powoli zaczyna się liczyć. Wystąpienie Małgorzaty Ochęduszek-Ludwik (Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego) dotyczyło sposobów zwiększania aktywności społecznej. Natomiast Magdalena Steciąg (Uniwersytet Zielonogórski) odniosła się do problemu społeczeństwa obywatelskiego z pozycji mediów, zauważając, że obecnie w mediach odchodzimy od postawy wyobraźni narracyjnej, która pozwala nam na postawienie się w pozycji Innego. Jako ostatni głos zabrał Piotr Stoły (Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS). Porównywał on pojęcia odnoszące się do społeczeństwa obywatelskiego z tym, jak rozumiane one były w okresie PRL-u, udowadniając, że niechęć do społecznego zaangażowania jest spadkiem po komunizmie. Prelegent uznał także, że rządowy pomysł tworzenia społeczeństwa obywatelskiego na poziomie narodowym wydaje się chybiony i niebezpieczny. W drugiej części dyskusji goście zastanawiali się nad kwestią, jak budować społeczeństwo obywatelskie. Na zakończenie głos zabrała publiczność, inicjując interesującą dyskusję z gośćmi debaty panelowej.

Pierwszy dzień konferencji zakończyły obrady w sekcjach tematycznych oraz warsztaty. W sekcji pierwszej referaty wygłosiły Bernadetta Ciesek i Beata Duda (Uniwersytet Śląski w Katowicach), Magdalena Ochwat (Uniwersytet Śląski w Katowicach) oraz Jadwiga Maksym-Kaczmarek (Uniwersytet Śląski w Katowicach). Tematem drugiej sekcji był *Praktyczny wymiar kształcenia obywatelskiego w szkole*, a dyskusję moderowała Małgorzata Wójcik-Dudek (Uniwersytet Śląski w Katowicach). W sekcji trzeciej przedstawiono projekty studentów komunikacji promocyjnej i kryzysowej, realizowane w ramach *Projektu kariery*. Sekcja była moderowana przez Joannę Przyklenk (Uniwersytet Śląski w Katowicach). Warsztaty prowadzono w trzech wariantach pod wspólnym hasłem *Jak rozumieć politykę?* Były one skierowane przede wszystkim do Młodzieżowego Sejmiku Województwa Śląskiego oraz młodzieżowych rad miast, gmin i powiatów w województwie śląskim.

Drugiego dnia konferencji jako pierwszy przemawiał Ryszard Koziołek (Uniwersytet Śląski w Katowicach). W referacie *Humanista*

sygnalista podkreślił znaczenie humanistyki w świecie, przywołując słowa zoologa Edwarda Osborna'a Wilsona, który twierdził, że jedynie badania humanistyczne mogłyby zainteresować przybyszy z innych galaktyk. Prelegent, odwołując się do tematu swojego wystąpienia, przyrównał pracę humanisty do pracy sygnalisty (*whistleblower*), czyli kogoś, kto zwraca uwagę na zło szerzące się nie tylko w miejscu pracy, ale też w całej społeczności, do której należy. Jednym z celów tej odmiany kształcenia jest „wytworzenie potrzeby i zdolności do wypowiedzania indywidualnej niezgody lub tylko niepokoju wobec tego, co jest lub może być”.

Następnie zabrała głos Ewa Jarosz (Uniwersytet Śląski w Katowicach). Swoje wystąpienie, zatytułowane *Aktywne obywatelstwo dzieci – czyli rzecz o sensie i bezsensach urzeczywistniania partycypacji społecznej młodego pokolenia*, rozpoczęła od następującego spostrzeżenia: „w wielu nowoczesnych, demokratycznych społeczeństwach czy środowiskach trudno wyobrazić sobie dzisiaj podejmowanie jakichkolwiek dyskusji o społeczeństwie obywatelskim bez partycypacji młodych ludzi, bez podejmowania kwestii partycypacji młodych ludzi”. Badaczka przedstawiła zmiany postawy wobec dziecka w społeczeństwie i ewolucję dyskursu o partycypacji młodych ludzi. Podkreśliła potrzebę położenia większego nacisku na współuczestnictwo dzieci i młodzieży w sferze publicznej. Mówiąc o konieczności dyskursu dialogicznego z młodzieżą, wskazała zmianę podejścia: z postawy „dla dzieci” na postawę „z dziećmi”.

Ostatni prelegent, Krzysztof Wieczorek (Uniwersytet Śląski w Katowicach), w referacie *Kto jest twoim bliźnim? Kilka uwag o etyce obywatelskiej* mówił o społeczeństwie obywatelskim w dwóch perspektywach: historycznej i aksjologicznej. Przypominając o tym, że w 2018 r. obchodzimy setną rocznicę odzyskania niepodległości, sformułował odważną tezę, iż Polacy jako naród nie odrobili lekcji historii, o czym świadczyłyby nieuporządkowane relacje z najbliższymi sąsiadami naszego kraju, jak i nasz stosunek do mniejszości narodowych. K. Wieczorek podkreślił, że w warunkach traumy po doświadczeniu II wojny światowej i problematycznym wyzwoleniu w 1945 r. w Polsce nie miał szans rozwinąć się w pełni etos narodowy. W związku z tym prelegent przekonywał, że nasza tożsamość obywatelska w zasadzie buduje się pomiędzy utopią absolutnej niezależności a traumą determinizmu historycznego. Następnie powołując się na etymologię słów „bliźni” i „obywatel”, udawał, że dwie biblijne postawy: miłującego ojca i miłosiernego Samarytanina to wzory będące fundamentem etyki obywatelskiej. Prelegent zakończył stwierdzeniem, że jako naród posiada-

my zaplecze aksjologiczne wystarczające do budowania społeczeństwa obywatelskiego.

Drugą część konferencji wypełnił panel dyskusyjny, w którym wzięli udział: Anna Janus-Sitarz (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie), Maciej Fic (Uniwersytet Śląski w Katowicach) oraz Przemysław Fabjański (Akademicki Zespół Szkół Ogólnokształcących w Chorzowie). A. Janus-Sitarz zwróciła uwagę na to, że istotną rolą w edukacji jest wyobrażenie sobie ucznia jako człowieka i obywatela. Zaprezentowała swoje działania ze studentami, kształtujące odpowiednie postawy nauczyciela, w tym odpowiedzialność za wychowanie ich przyszłych uczniów. M. Fic przedstawił założenia koncepcji edukacji historycznej i obywatelskiej w szkole od 2017 r., wskazując zmiany, jakie nastąpiły w podstawie programowej z tego zakresu. Z kolei P. Fabjański omówił działania prospołeczne podejmowane przez uczniów w kierowanej przez niego placówce. Zaznaczył, że szkoła propaguje ideę tzw. wędrującego patriotyzmu poprzez spotkania z lokalnymi osobistościami oraz ludźmi z innych krajów i kontynentów.

Zaangażowanie prelegentów i obecność zgromadzonej licznie publiczności podczas konferencji stanowią dowód na to, że pytania o istotę i kształt społeczeństwa obywatelskiego nadal budzą zainteresowanie.

Tekst wpłynął do redakcji 16 lipca 2018 r.